

2020. aasta keeleauhinnad ja F. J. Wiedemanni keeleauhind 2021

Sirli Zupping

haridus- ja teadusministeeriumi keeleosakonna nõunik

Pille Põiklik

haridus- ja teadusministeeriumi keeleosakonna peaekspert

Hoolimata muudatustest 2020. aasta töö- ja elukorralduses ei jäänud keelevaldkonnas pidamata rohke osavõtuga keeleüritused ja -koolitused, lisaks koostati keelekogumikke ja korraldati keeleuuringuid. Järgnevas anname ülevaate keelevaldkonna tunnustustest ja auhindadest: F. J. Wiedemanni keeleauhind, 2020. aasta keeletegude konkurss, 2020. aasta Euroopa keeleõppe tunnuskiri, 2020. aastal avaldatud parim eestikeelne kõrgkooliõpik.

Wiedemanni keeleauhinna laureaat on Jüri Viikberg

Ferdinand Johann Wiedemanni keeleauhind määratakse igal aastal ühele isikule tema väljapaistvate teenete eest keelevaldkonnas. Keeleauhind on riiklik preemia, millega tunnustatakse neid, kes on andnud eesti keele arenguse erakordse panuse, aidanud eesti keelt hoida ja arendada.

Wiedemanni keeleauhinna laureaat 2021. aastal on eesti keele instituudi vanemleksikograaf Jüri Viikberg. Vabariigi valitsus tunnustas Jüri Viikbergi Wiedemanni keeleauhinna tema pühendunud ja pikaajase töö eest keelevaldkonnas. Keeleauhind määrati talle töö eest eesti murrete, väliseestlaste keele ja keelekontaktide uurimisel ning õpetamisel. Wiedemanni keeleauhind anti laureaadile üle 23. veebruaril 2021. aastal Eesti teaduste akadeemias.

Keeleteadlasena on Jüri Viikberg tuntud uurijana, kelle teadustöö keskmes on eesti murded, väliseestlaste keel ja kirjakeele ajalugu. Ta on töötanud pikka aega eesti keele instituudis, samuti Tallinna ülikoolis ja Uppsala ülikoolis. Viikberg on juhtivaid murdeuurijaid, kellelt ilmus äsja

„Eesti murrete grammatika“ (2020), mis ühtlasi on esimene tervikülevaade eesti murrete grammatilisest ehitusest. Viikberg on koostanud ja toimetanud ka mahukat „Eesti murrete sõnaraamatut“ ning ta on kõrgkooliõpiku „Eesti murded ja kohanimed“ (2020) üks autoreist. Murdeuurimise kõrval on Jüri Viikberg pühendunud eesti keele ajaloole, mille seletamisel on tema tähelepanu pälvinud keelekontaktid, väliseesti keel ja laensõnavara. Pühendunud õppejõuna on ta innustanud üliõpilasi otsima vastuseid eesti keele kujunemise eri tahkudele ja hindama eesti keele mitmekesisust.

2020. aasta keeleteod on eesti teaduskeele kogumik, räpiooper ja õ/õ piiritähis Saaremaal

Aasta keeleteoauhinda on välja antud juba 15 aastat, konkurssi korraldab haridus- ja teadusministeerium koostöös emakeele seltsi ja igal aastal eri kooliga. Keeleteo konkursil tunnustatakse tegusid, mis tõstavad eesti keele tuntust ja mainet, väärtustavad eesti keele õpetamist, õppimist ja oskamist, soodustavad eesti keele kasutamist ja staatuse kindlustamist ning edendavad eesti keele talletamist ja uurimist.

2020. aasta keeleteo tiitlile esitati 35 keeletegu, mille seast valiti välja kaks peaauhinda ja rahvaauhind. On tavaks saanud, et peaauhinna otsustavad taasiseseisvunud Eesti haridus- ja teadusministrid, rahvaauhind selgitatakse avaliku hääletuse teel. 2020. aasta keeleteo laureaadid tehti teatavaks 16. märtsil Kadrioru saksa gümnaasiumis pidulikul veebiaktusel.

2020. aasta keeleteo konkursi peaauhind jagati kahe keeleteo vahel: Peep Nemvaltsi koostatud eesti teaduskeele kogumik „Eesti teaduskeel keelterikkas teadusmaailmas“ ja Narva eesti keele maja räpiooper „Karma“. Rahvas hääletas parimaks keeleteoks õ-hääliku piiritähise paigaldamise Saaremaale.

Peep Nemvaltsi koostatud ja toimetatud teaduskeelekogumikuga „Eesti teaduskeel keelterikkas teadusmaailmas“ kutsutakse kaasa mõtlema, kuidas suunduda tõelise keelerikkuse ja täppiskeelte poole. Kogumiku autoriteks on mitme ülikooli loodus-, reaali-, ühiskonna- ja humanitaarteadlased: Priit Kulu, Tiiu Kuurme, Sulev Kuuse, Jakob Kübarsepp, Gerhard Lock, Toivo Maimets, Peep Nemvalts, Maret Nukke, Kaarina Rein, Peeter Saari ja Helena Sepp. Oma kirjutistes mõtestavad nad eesti keele rolli teaduses ja kõrghariduses.

Räpiooper „Karma“ on Narva eesti keele maja algatatud keeleõppeprojekt, kus ühildatakse räpp, ooper ja eesti keele õpe. Etenduses kohtusid eri keeled ja rahvused, muusika-, teatri- ja tantsustiilid, noored ja vanad, professionaalid ja amatöörid. Räpiooperi tööühma kuulusid Krismar Rosin, Pille Maffucci ja Julia Viirsalu, lavastaja Neeme Kuningas, koreograafid Ulyana Lint ja Valeria Vetoshkina, dramaturg Mihkel Seeder, heliloojad Pavel Botšarov ja Karl Kivastik ning lauljad Kelli Uustani ja Atlan Karp.

Rahvas valis parimaks keeleteoks õ-tähise avamise Saaremaal. Taavi Pae eestvedamisel saarlaste murdekeele auks püstitatud keeletähis on nii teavitusvahend, kohtumispaik kui ka maamärk. Häälikute õ ja ö vahendusel viitab tähis Saaremaa ajaloole, keele- ja suhtluskontaktidele, aga ka eri paikkondadest pärit saare keele kõnelejate suuliste keelevariantidele. Kuigi idee algatajate esmane eesmärk oli tähistada saare keele kõnelejaile omaseid hääldusjooni, tekkis piiritähisele kohe ka laiem tähendusväli. õ-tähist võib vaadelda kogu eesti keeleala keelelisele ja kultuurilisele rikkusele viitava märgina, mis väärtustab ja aitab meeles pidada selle paljunäolisust, keeli ja kõnelejaid. Praeguseks on tähisest kujunenud tiheda külastatavusega peatuspaik.

2020. aasta kandidaatide hulgas oli teisigi eesti keele mainet tugevdavaid, keeletaristut täiendavaid ja keeleõpet toetavaid keeletegusid¹:

- Kõneravi.ee tasuta kasutusvõimaluse tagamine eriolukorra ajal
- Sõnaus 2020
- „Eesti laulpsalter“ (Eerik Jõks ja Tiina Karin)
- Näidendite kogumik „Mängult ja päriselt“ (Maia Punak)
- „Kuidas hunt tõmbas ukse lahti: kääks! ehk Logopeedilisi muinasjutte“ (Kristel Lempu)
- Integratsiooni Sihtasutuse Keelesõbra programm
- Hea tava täiskasvanutele eesti keele õpetamisel
- Uutmoodi õpetajakoolitus – värske vaade täiskasvanute eesti keele õppes
- „Seto eripäraste sõnade sõnaraamat“ (Eva Saar, Paul Hagu, Inge Käsi, Maeve Leivo, Hanna Pook, Karl Pajusalu, Jüri Viikberg)
- „Eesti murrete grammatika“ (Jüri Viikberg)

---

¹ Keeletegude põhjalikumad kirjeldused ja info tegijate kohta on leitav aadressilt <https://www.hm.ee/et/keeletegu2020>.

- „Eesti kõnekäänud: Phrasia Estonica I–II: Monumenta Estoniae antiquae VII“ (Asta Õim)
- „Meie elu. A2-tasemel lugemistekstid eesti keele õppijale“ (Linda Palts ja Monika Urb)
- Üleilmne eesti keele nädal „KeelEST 2020“
- Raadio Relaxi programmi sõnaline osa
- Ajakirja Horisont keeleteaduse erinumber
- Emakeelepäev Eesti Rahvusraamatukogus
- Võrukeelsed linnaekskursioonid „Mu liin, mu kiil“ Võrus (Ulvi Mustmaa)
- Keeleõppija Sõnaveeb
- Vanasõnaklipid Vikerraadio saates „Huvitaja“ (Piret Voolaid ja Risto Järv)
- Veebileht helüait.ee
- Multifilmid võru keeles
- Artist nublu ja tema laulutekstid
- Eduard Ahrensi konverents „Kooli poole“
- Ametnike, tõlkijate ja keeleteoimetajate eriolukorraaegne koostöö veebilehe kriis.ee tekstide sõnastamisel
- Emakeele Seltsi noorteseksiooni keeleõhtud
- „Otto Wilhelm Masingu „Marahwa Näddala-Lehhe“ sõnastik“ (Valve-Liivi Kingisepp)
- Välistudengite keelemoodul Mainoris
- Üleskutse „Kõnõlõ mukka võro kiilt!“
- „Eesti keele ajalugu“ (Küllli Prillop, Karl Pajusalu, Eva Saar, Sven-Erik Soosaar, Tiit-Rein Viitso)
- Rahvusvaheline VIII Mikael Agricola päeva konverents
- „Eesti, estoranto ja teised keeled“ (Jaan Kaplinski)
- Lavastus „Doktor Esperanto“ (Piret Simson ja Liina Vahtrik)

2019. aasta keeleauhindade
 ülevaade Oma Keeles: [https://
 www.emakeeleselts.ee/wp-
 content/uploads/2020/06/OK-1-
 2020_13.pdf](https://www.emakeeleselts.ee/wp-content/uploads/2020/06/OK-1-2020_13.pdf)

2020. aasta Euroopa keeleõppe tunnuskirja pälviv Tartu rahvaülikool

Euroopa keeleõppe tunnuskirja konkursi korraldatakse igal aastal. Konkursiga soovitakse esile tõsta uuenduslikke ja tulemuslikke keeleõppeprojekte. 2020. aasta konkursile esitati 15 kandidaati, tunnuskiri anti üle 19. märtsil Eesti võõrkeeleõpetajate liidu veebikonverentsil. Tunnuskirja pälviv Tartu rahvaülikool, lisaks tunnustati tänukirjaga Tallinna südalinna kooli.

Tartu rahvaülikoolis koostatud eesti keele õppematerjalid uussisse-rändajatele valmisid eesti keele õpetajate ühistööna projektis „Eesti keel rahvusvahelise kaitse saajatele“. Koostatud terviklikud materjalid täiendavad seniseid õppematerjale ja aitavad keelt õppida hiljuti Eestisse saabunud õppijatel, soodustades lisaks keeleõppele ka sulandumist Eesti ühiskonda.

2020. aasta parim eestikeelne kõrgkooliõpik on „Kuidas mõista andmestunud maailma? Metodoloogiline teejuht“

Parima kõrgkooliõpiku konkursi korraldatakse alates 2010. aastast haridus- ja teadusministeeriumi eestvedamisel. Konkursi eesmärk on väärtustada eesti teaduskeele arendamist ning loodud terminivara raken-damist.

2020. aastal ilmunud eestikeelsetest kõrgkooliõpikutest valiti parimaks „Kuidas mõista andmestunud maailma? Metodoloogiline teejuht“, mille on koostanud ja toimetanud Anu Masso, Katrin Tiidenberg ja Andra Siibak. Sellest kõrgkooliõpikust leiavad kasulikku lugemist kõik, kes soovivad andmestumisega kaasnevaid protsesse paremini mõista – nii analüütikud, eksperdid ja otsustajad, andmetega tööd alustavad üliõpilased kui ka juba kogenud eksperdid. Andmestuvat maailma aitavad raamatus mõtestada 38 eri distsipliinide esindajat, eksperti, õppejõudu ja praktikut ülikoolidest ning mitmest teadus- ja arendusasutustest ja eraettevõtetest.

Keelevaldkonna tunnustusi ja keeletegusid kokku võttes saab tõdeda, et jätkuvalt pööratakse tähelepanu keele mainele, täiendatakse keeletaristut ning arendatakse keeleõpet.